

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ  
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ ПРАВ  
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ**

**Кафедра теорії держави та права**

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА**

<b>Назва освітньо-професійної програми</b>	Правоохоронна діяльність
<b>Рівень вищої освіти</b>	перший (бакалаврський)
<b>Галузь знань</b>	26 Цивільна безпека
<b>Спеціальність</b>	262 Правоохоронна діяльність
<b>Вид навчальної дисципліни</b>	обов'язкова
<b>Мова викладання</b>	українська
<b>Рік навчання</b>	перший (денна, заочна)

**ЗАТВЕРДЖЕНО**

Науково-методичною радою  
Дніпровського державного  
університету внутрішніх справ  
Прокол від 30.08.2024 № 17  
Протокол від 02.09.2024 № 18

**СХВАЛЕНО**

Вченою радою Навчально-  
наукового інституту права та  
інноваційної освіти  
Протокол від 16.08.2024 № 12

**ПОГОДЖЕНО**

Гарант освітньої програми «Правоохоронна діяльність»

Юрій КРАМАРЕНКО

\_\_\_\_\_  
(підпис)

Розглянуто на засіданні кафедри загальноправових дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти протокол від 05.06.2024 № 24, протокол від 12.08.2024 № 1, на засіданні кафедри теорії держави та права протокол від 12.08.2024 № 1.

Історія держави та права. Дніпро: Дніпровський державний університет внутрішніх справ. 2024. рік. 35 с.

**РОЗРОБНИК:**

професор кафедри теорії держави та права Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Добробог Людмила Миколаївна.

**РЕЦЕНЗЕНТИ:**

1. Професор кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, доктор юридичних наук, професор Кучук Андрій Миколайович;
2. Суддя Запорізького окружного адміністративного суду, доктор юридичних наук, доцент Прасов Олександр Олександрович.

**Лист оновлення та перезатвердження  
робочої програми навчальної дисципліни  
(додаток 1 до Робочої програми навчальної дисципліни)**

## 1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість ЄКТС	3	3
Загальна кількість годин	90	90
Рік підготовки	1	1
Семестр	1	1
Лекція	16	6
Семінарські	14	4
Практичні		
Самостійна/індивідуальна робота	60	80
Індивідуальне завдання (курсова робота)	-	-
Підсумковий семестровий контроль	екзамен	екзамен

## 2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія держави та права» є підготовка висококваліфікованих фахівців правоохоронної діяльності, які мають теоретичні знання та практичні навички у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, суспільства та держави, охорони громадського порядку та забезпечення публічної безпеки, превентивної та профілактичної діяльності, та можуть застосовуватися, в тому числі представниками приватних охоронних структур.

Очікувані результати навчання:

- набуття здобувачами вищої освіти теоретичних знань про правову дійсність і розвиток української нації у конкретний історичний період розвитку людської цивілізації;
- вміти прогнозувати державно-правовий розвиток національної держави в загальному світовому контексті;
- володіти навичками аргументації у правотлумачному та правозастосовному процесах, використовуючи історичний досвід .

Вивчення дисципліни забезпечує формування компетентностей за освітньою програмою

**Інтегральна компетентність** – здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері правоохоронної діяльності.

**Загальні компетентності:**

ЗК2 - Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5 - Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК10 - Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК12 – Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

**Спеціальні компетентності:**

СК3 – Здатність до критичного мислення та системного аналізу правових явищ.

СК4 – Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел.

СК5 - Здатність визначати придатні для юридичного аналізу факти, систематизувати одержані результати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК19 - Здатність здійснювати взаємодію з іншими суб'єктами сектору безпеки та оборони, у тому числі при усуненні потенційних та реальних загроз державному суверенітету та територіальній цілісності держави.

**Пререквізити:** «Історія України», «Історія зарубіжних країн»

**Постреквізити:** Історія вчень про державу та право», «Юридична компаративістика», «Право Європейського Союзу», «Антикорупційне законодавство», «Міжнародно-правові стандарти захисту прав людини».

Здобувачі вищої освіти повинні продемонструвати такі **програмні результати навчання:**

РН1 – Розуміти історичний, соціальний, економічний, технологічний і культурний контекст розвитку правоохоронної діяльності.

РН2 – Вести міжособистісний діалог та превентивну комунікацію з метою виконання завдань професійної діяльності.

РН10 – Виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки

РН11 – Знати і розуміти сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

РН14 – Здійснювати пошук та аналіз новітньої інформації у сфері правоохоронної діяльності, мати навички саморозвитку та самоосвіти протягом життя, підвищення професійної майстерності, вивчення та використання передового досвіду у сфері правоохоронної діяльності.

### 3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

#### **ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. РОЗВИТОК ПЕРВІСНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ГЕНЕЗА ДЕРЖАВИ І ПРАВА**

Предмет історії держави і права. Періодизація курсу. Цивілізаційний та формаційний підходи до вивчення історії держави і права. Історіографія науки. Функції історії держави і права. Принципи вивчення історії держави і права аін. Методологія навчальної дисципліни. Основні загальні філософські, загальнонаукові та спеціальні наукові методи дослідження історико-правових явищ і процесів. Міжпредметні зв'язки цієї дисципліни.

Головні характеристики первісного ладу. Класифікація та періодизація первісного суспільства. Головні передумови розвитку додержавних інститутів соціальної регуляції. Перші форми соціальної організації людини. Первісне стадо. Клан. Рання родова община. Пізня родова община. Вікові групи, чоловічі (жіночі) союзи і спілки у розвитку особистого статусу первісної людини. Розпад родоплемінного ладу. Вплив суспільного розподілу праці, диференціації соціальних функцій на формування державної влади і становлення права. Форми влади первісного суспільства: вождівство, військова демократія, протодержава.

Саморегуляція у первісному суспільстві та причини виникнення державної регуляції. Поняття моно-норм у первісному суспільстві. Соціальні норми первісного суспільства. Табу як прототип правової заборони. Первинність права стосовно держави. Архаїчне право.

#### **ТЕМА 2. ДЕРЖАВА І ПРАВО КРАЇН СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ. ДАВНІ ДЕРЖАВИ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я ТА ПРИАЗОВ'Я**

Періодизація Стародавнього світу. Поняття: «Стародавній світ», «Стародавній Схід». Особливості утворення держав на Стародавньому Сході. Іригаційна теорія. Характерні риси суспільного ладу давніх східних держав. Кастова система та джерела рабства. Специфіка організації державної влади суспільств Стародавнього Сходу. Східна деспотія. Загальна характеристика права Стародавнього Сходу. Залишкові норми первісного суспільства у період державотворення. Особливості перших кодифікацій права.

Суспільний лад та основні соціальні групи, періодизація, державний лад, центральні, місцеві органи, посади і право та його джерела у Стародавньому Єгипті. Фараон. Роль жерців у державному управлінні.

Суспільний устрій та основні соціальні групи, періодизація, державний лад, центральні, місцеві органи, посади і право держав Стародавньої Месопотамії. Шумер і Акад. Вавилонська держава. Закони царя Хаммурапі.

Поняття «античність». Утворення держав у Стародавній Греції. Характерні риси суспільного та державного ладу Кріто-кікладської та Мікенської цивілізацій. Античний поліс, його види та полісна система.

Суспільний лад та основні соціальні групи, державний лад, центральні, місцеві органи, посади і право та його джерела в Афінській демократичній рабовласницькій республіці. Реформи Солона, Пісістрата та Клісфена.

Суспільний устрій та основні соціальні групи, періодизація, державний лад, центральні, місцеві органи, посади і право рабовласницької аристократичної республіки у Спарті (Лакедемон). Закони Драконта.

Наддержавні об'єднання Стародавньої Греції: Пелопоннеський та Афінський морські союзи.

Утворення римської держави. Суспільний лад, періодизація, державний лад, центральні, місцеві органи, посади і право Стародавнього Риму. Царський період. Реформи Сервія Туллія. Республіканський період. Реформи Гракхів.

Військова реформа Марія. Диктатура Сулли. Римська імперія (принципат, домініат). Реформи Діоклетіана та законодавство Константина. Поділ імперії на Західну і Східну. Римське право. Закони XII таблиць. Звід законів Юстиніана. Рецепція римського права.

Скіфські племена (VII ст. до н.е. - III ст. н.е.). Проблема державності. Суспільно-політичний лад і право. Право: основні джерела – звичаєве право, царське законодавство, акти народних зборів.

Античні поліси (міста-держави) – Тіра, Ольвія, Херсонес, Пантикапей, Феодосія. правовий статус окремих груп населення, форма держави, територіальний устрій, органи державної влади. Основні джерела. Боспорське царство (VI ст. до н.е. – IV ст. н.е.). Виникнення, розвиток і занепад царства, особливості його суспільного ладу і державно-правових інститутів.

Монархія і республіка – провідні форми правління рабовласницьких держав на території України. Реалізація принципів демократії у державно-правовому та суспільному житті античних полісів.

### **ТЕМА 3. ДЕРЖАВА І ПРАВО КРАЇН ЄВРОПИ ТА СХОДУ У СЕРЕДНІ ВІКИ. ДЕРЖАВА ТА ПРАВО УКРАЇНИ КНЯЗІВСЬКОГО ПЕРІОДУ**

Термін «Середні віки». Періодизація феодального суспільства в Європі: I. Раннє Середньовіччя (V-X ст.). II. Класичний феодалізм (XI-XV ст.). Пізнє Середньовіччя (XVI-XVIII ст.). Шляхи виникнення ранньофеодальних держав: 1) на базі застарілих суспільних відносин рабовласницької держави (Візантія); 2) на основі родоплемінних відносин у різних племен (слов'ян, франків, англосаксів, арабів тощо).

Візантія. Східна римська імперія після падіння Риму. Походження поняття «Візантія». Особливості формування феодальних відносин і нової державності на основі взаємодії різних чинників: розвинутої державності і правової культури античності, вплив спадщини давніх східних цивілізацій, а також південних слов'янських і причорноморських племен, які переживали період розпаду общинних відносин.

Два основні етапи суспільно-політичного і правового розвитку Візантії (Ромейської імперії): 1. VII- XII ст. Зміцнення центральної влади під час правління імператорів Ісаврійської династії (717-802рр.) та Македонської (867-

1056). Формування адміністративно-бюрократичного апарату. Особливе місце греко-православної церкви в політичній системі. 2. XII - сер. XVст. Протистояння з римською церквою. Захоплення Константинополя хрестоносцями (1204р.). Відновлення імперії (1261р.). Відродження Палеологів (1261-1453рр.) Завоювання турків-османів. Падіння Константинополя (1453р.)

Право Візантії. Кодекс Юстиніана (528-529). Еклога (726р.). Землеробський, військовий, морський закони. Прохірон (872р.). «Василики» (Базилики)- 890р.

Вплив Візантії на державно-правовий розвиток південних (болгари, серби) і східних (росіяни, українці, білоруси) слов'ян.

Розпад Західної Римської імперії та утворення варварських королівств. Поняття «феодалізм», «феодальні відносини», «феодальний спосіб виробництва». Основні риси феодалізму. Феодальна держава Європи та основні форми її розвитку: ранньофеодальна (V-XIст.), сеньйоральна (XI-XIIIст.), станово-представницька (XIV- XV ст.), абсолютна монархія (XVI-XVIIIст.). Етапи розвитку феодального права. Джерела права. Ленне право. Міське право. Кріпосне право. Канонічне право. Розклад феодального ладу.

Виникнення та розвиток держави і права у франків. Держава при Меровінгах. Реформи Карла Мартелла. Держава при Каролінгах. Імперія Карла Великого. Верденський договір 843 р. Салічна правда. Суспільний лад та основні соціальні групи, періодизація, державний лад, центральні, місцеві органи, посади і право та його джерела у Франції. Королівська влада в IX-XII ст. Реформи Людовіка IX (XIII ст.). Генеральні штати, їх структура, компетенція та роль. Станово-представницька монархія. Великий березневий ордонанс 1357 р. Паризький парламент та інші судові органи. Виникнення прокуратури. Реформи Ришельє та Людовика XIV. Французький абсолютизм. Торговельний ордонанс 1673 р. Великий кримінальний ордонанс 1670 р.

Суспільний устрій, основні соціальні групи, періодизація, державний лад, центральні, місцеві органи, посади та право Англії. Утворення британських і англосаксонських держав. Нормандське завоювання, зміни у державному ладі в XI-XII ст. Реформи Генріха II. Виникнення суду присяжних. Велика хартія вольностей. Зміни у державному ладі у XIII-XIV ст. Виникнення парламенту і формування місцевого самоврядування. Особливості англійського абсолютизму. «Загальне право», «право справедливості», судовий прецедент.

Суспільний лад та основні соціальні групи, періодизація, державний лад, центральні, місцеві органи, посади та його джерела у Німеччині. Німецька держава у X-XII ст. «Священна Римська імперія германської нації». Імперський сейм, ландтаги. Саксонське і Швабське Зерцало. Магдебурзьке право. Золота булла 1356 р. Кароліна. Особливості німецького абсолютизму. Реформація і її наслідки.

Особливості розвитку країн середньовічного Сходу. Утворення Арабського халіфату. Суспільний та державний лад Арабського халіфату. Формування та розвиток мусульманського права у Середні віки. Мазхаби мусульманського правознавства. Джерела права. Майнові відносини. Шлюбно-

сімейні відносини. Злочин та покарання. Судовий процес. Мусульманське право у сучасному світі.

Еволюція суспільного та державного ладу Китаю у Середні віки. Надільна система землекористування. Збереження рис східної деспотії. Державний лад. Місцеве управління. Армія. Станово-класовий розподіл суспільства. Особлива сталість китайського права. Систематизація середньовічного китайського права. Конфуціанство і право. Zobov'язальне право. Шлюбно-сімейне право. Характерні риси кримінального права.

Теорії походження давньоруської держави.

Суспільний лад. Основні соціальні групи: князі, бояри, дворові слуги, духовенство, купці, ремісники, смерди, рядовичі, закупи, холопи, челядь, ізгої. Привілеї та обов'язки окремих станів.

Державний лад. Основні риси ранньофеодальної держави. Княжа монархія. Рада при князі. Дружина. Княжі з'їзди. Віче. Удільні князі. Християнство як фактор державного та правового розвитку Русі. Десяткова та двірсько-вотчинна система управління. Державна символіка Русі.

Система права. Звичаєве право. Пам'ятки права. Князівське законодавство. Уставні, жалувані та судні грамоти. Договори з Візантією 907, 911, 944 та 971 рр. Історія держави і права в літописах. Рецепція візантійського права. Номоканон. Прохірон. Кормчі книги. Закон судний людям. Судні грамоти. Церковні статuti. Канонічне право. Руська Правда: її походження, редакції, система, структура, зміст та історичне значення. Характеристика цивільного права: право zobov'язань (основні види договорів, їхній зміст та оформлення); родинно-шлюбне право; право власника; право спадщини. Основні риси кримінального права. Поняття та види злочинів. Характеристика розшуку та особливості судового процесу. Мета і система покарань. Суд і процес.

Період феодальної роздробленості. Київське, Переяславське, Чернігово-Сіверське князівства, як окремі державно-правові системи.

Утворення Галицько-Волинської держави. Державний лад. Влада галицько-волинського князя: компетенція, повноваження, функції. Дуумвірат. Рада бояр. Віче. Феодальні з'їзди. Тисяцький. Сотський. Двірський. Двірцеві посади. Судові органи. Система права. Скорочена редакція Руської Правди. Князівські грамоти. Міжкнязівські угоди. Галицько-волинський літопис. Грамота князя Івана Берладника 1134 р. Рукописання Володимира Васильковича 1287 р. Уставна грамота князя Мстислава Даниловича 1289 р. Особливості норм права.

#### **ТЕМА 4. ДЕРЖАВА І ПРАВО УКРАЇНИ КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДОБИ (XVII – XVIII СТ.)**

Виникнення українського козацтва. Соціальна диференціація українського козацтва та його правовий статус. Городові й низові козаки. Запорозька Січ: військово-адміністративна організація і роль в державотворенні на Україні. Територія Вольностей Запорозьких. Органи військово-



адміністративного управління Коша: військова рада, курінна рада, сходки паланок, кошовий, військовий суддя, військовий писар та інші посадовці. Джерела та найважливіші правові інститути окремих галузей права. Звичаєве право.

Грамота Стефана Баторія 1572 р. Реєстрові козаки. Відносини реєстрового і запорізького козацтва. «Статті для заспокоєння руського народу» 1632 р. «Ординація Війська Запорозького» 1638 р.

Національно-визвольна війна та спроба відродження української державності під проводом Богдана Хмельницького. Державна програма гетьмана. Знищення польської адміністративно-політичної системи управління. Юридичні наслідки Зборівської (1649 р.) та Білоцерківської (1651р.) угод з Річчю Посполитою. Зміна правового статусу України. Ліквідація польського магнатського і шляхетського землеволодіння. Юридичне оформлення входження «Війська Запорізького» (Гетьманщини) до складу Руського царства. Постанова Земського Собору від 1 жовтня 1653 р. Рішення Переяславської Ради від 8 січня 1654 р. Статті Богдана Хмельницького. Березневі статті 1654 р. Царські жалувані грамоти від 27 березня 1654 р. та від 12 квітня 1654 р.

Еволюція української автономності у другій половині XVII ст. Кордони «Війська Запорізького» (Гетьманщини). Адміністративно-територіальний устрій. Вищі органи влади й управління та їхні функції. Гетьманське законодавство: універсали, ордонанси, декрети, рескрипти, статті. Місцеві органи управління. Характер і особливості судового процесу.

Період наступу самодержавства на автономію «Війська Запорізького» (Гетьманщини) та поступова ліквідація її автономії. Малоросійський приказ (1663 - 1700 р.) Перша Малоросійська колегія (1722 – 1727 рр.). Правління гетьманського уряду (1734 – 1750 рр.). Судова реформа 1730 р. Відновлення гетьманства 1750 р. Судова реформа гетьмана К.Розумовського (50-60-ті роки ХУІІІ ст.). Остаточне скасування гетьманської влади 1764 р. Діяльність Другої Малоросійської колегії (1764 – 1786 рр.). Ліквідація Запорозької Січі 1775 р. Поширення загальноросійської системи управління.

Правовий статус соціальних груп. Гетьманський універсал 1760 р. про заборону переходів селян (посполитих) і його підтвердження 1763 р. Царський указ 1783 р. про остаточне закріпачення українських селян. Зрівняння в правах козацької старшини з російським дворянством 1785 р.

Джерела українського права. Широке застосування норм звичаєвого права. Акти гетьманської влади. Литовський Статут 1588 р. Генеральний опис Лівобережної України (1765 – 1769 рр). Конституція П.Орлика 1710 р. Кодифікація українського права. «Процес кратний, приказний» 1734 р. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. «Суд і розправа в правах малоросійських» 1750 р. «Книга Статут та інші права малоросійські» 1764 р. «Екстракт малоросійських прав» 1767 р. «Екстракт із указав, інструкцій і настанов Сенату» 1786 р. Міжнародні та міждержавні угоди щодо українських земель: Бахчисарайський мир 1681 р., Карловицькі угоди 1699 р., Константинопольський мир 1700 р., Прутський мир 1711 р. Белградський мир 1739 р.

Основні риси цивільного права; право власності; право зобов'язань; сімейно-шлюбне право; право спадщини. Характеристика кримінального права: поняття і види злочинів; мета і система покарань.

## **ТЕМА 5. ДЕРЖАВА І ПРАВО ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У НОВИЙ ТА НОВІТНІЙ ЧАС**

Державний та суспільний лад Англії напередодні буржуазної революції. Причини, рушійні сили, перебіг англійської буржуазної революції (1640 – 1658рр.). Д. Локк. Політичні течії в революції: пресвітеріани, індепенденти, левеллери. Довгий парламент (1640-1653р.р.) Три етапи революції. Велика ремонстрація (1641 р.). Громадянська війна. (1642-1648 р.р.) Проголошення республіки (1649 р.). Протекторат Кромвеля. (1653-1658 р.р.) «Знаряддя управління» (1653 р.) Система органів влади і управління за часів протекторату. Військова диктатура Кромвеля. Реставрація Стюартів. Бредська декларація (1660 р.) Виникнення політичних угруповань «віги» і «торі». «Славетна революція» (1688-1689р.р.) Формування основ конституційної монархії. Законодавство періоду буржуазної революції: «Habeas corpus act» 1679 р., Білль про права 1689 р., Акт про престолонаслідування 1701 р. Значення цих документів в подальшому державно-правовому розвитку країни, в процесі формування конституційної монархії.

Еволюція державного ладу Англії у XVIII-XIX ст. Виборчі реформи 1832, 1867 та 1884 -1885 рр. Консерватори (торі) і ліберали (віги). Подальший розвиток державних структур. Реформи місцевого самоврядування. Поліція. Судова реформа 1875 р. «Загальне право» і «Право справедливості» у Новий час. Зміни в політичній системі Англії в останній чверті XIX - на початку XX ст. Акт про парламент 1911 р. Оформлення державного механізму буржуазної конституційної монархії. Формування громадянського суспільства і нового типу держави – буржуазної держави. Основні принципи британського парламентаризму.

Колоніальні володіння Англії. Організація управління колоніями. Види колоній. Акт про колоніальні закони 1865 р. Імперські конференції. Акти про управління Індією. «Акт про Британську Північну Америку 1867р.» Домініони.

Еволюція державного ладу Англії після Першої світової війни. Особливості політичного розвитку у міжвоєнний період. Реформи виборчого права 1918, 1928р.р., Вестмінстерський статут 1931 р. Зміни в апараті державного управління та у соціальній структурі Англії у другій половині XX ст. Розвиток британської двопартійної системи. Консерватори і ліберали. Посилення лейбористської партії. Реформа парламенту 1949 р. Спроби подальшої реорганізації палати лордів. Акт про народне представництво 1948 р. Виборчі реформи 1949 р. і 1969 р. Корона. Посилення ролі кабінету. Стиль управління М. Тетчер. Лейбористські уряди. Поліцейські та судові органи. Обмеження місцевого самоврядування. Характерні риси англійської парламентської демократії. Джерела та основні риси права Англії. Соціальне

законодавство. Основні напрями державно-правового розвитку Англії у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. Подальший розвиток громадянського суспільства.

## **ТЕМА 6. ДЕРЖАВА І ПРАВО ФРАНЦІЇ У НОВИЙ ТА НОВІТНІЙ ЧАС**

Буржуазна революція 1789 – 1794 рр. у Франції. Причини, рушійні сили, періодизація Великої французької революції. Державно-правові ідеї Вольтера, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є. Три основні етапи революції. «Декларація прав людини і громадянина» 1789 р. Встановлення конституційної монархії. Конституція 1791 р. Жирондистська республіка. Диктатура якобінців. Революційний трибунал. Соціально-економічні заходи якобінців. Конституція 1793 р. Переворот 9-го термідора і термідоріанська реакція. Конституція 1795 р. Директорія.

Соціально-політичний розвиток Франції у 1799 – 1870 рр. Переворот 18 брюмера 1799 р. Наполеона Бонапарта. Конституція 1799 р. Консулат. Створення централізованого бюрократичного апарату. Перша імперія. Кодифікація Наполеона. Французький цивільний кодекс 1804 р. Французький кримінальний кодекс 1810 р. Реставрація монархії Бурбонів. Хартія 1814 р.

Липнева революція і Хартія 1830 р. Революція 1848 р. Друга республіка. Державний переворот Луї Бонапарта (1851 р.) і Конституція 1852 р. Державний лад Другої імперії Основні риси бонапартизму. Армія і поліція в системі бонапартизму.

Революція 18 березня 1871 р. Вибори і проголошення Паризької Комуни. Державний лад Паризької комуни та принципи її організації. Соціально-економічні заходи Комуни. Судова система.

Виникнення Третьої республіки у Франції. Партії і політична боротьба після поразки Комуни. Конституційні закони 1875 р. Еволюція державно-правового розвитку Франції у кінці ХІХ- на початку ХХ ст.

Третя республіка у Франції після Першої світової війни. Багатопартійність. Лівий блок і Національний блок. Робітничі партії. Фашистські організації. Народний фронт 1934 - 1938 рр. Уряд народного фронту. Державний механізм Третьої республіки. Франція у Другій світовій війні. Уряд Віші. Кінець Третьої республіки.

Боротьба за демократичну конституцію після закінчення Другої світової війни. Референдуми 21 жовтня 1945 р. і 5 травня 1946 р. Конституція 1946 р. Четверта республіка (1946-1958). Антидемократичний перегляд Конституції 1946 р. Військовий заколот 1958 р. в Алжирі. Уряд генерала де Голля. Утворення П'ятої республіки. Державний лад Франції за Конституцією 1958 р. Кримінальна поліція Франції. Суд. Еволюція французького права у ХХ ст. Французький союз. Державно-правовий розвиток Франції у ХХІ ст.

## **ТЕМА 7. ДЕРЖАВА І ПРАВО США У НОВИЙ ТА НОВІТНІЙ ЧАС**

Британські колонії у Північній Америці: організація управління та суспільний лад. Типи економічного розвитку колоній. Війна за незалежність: причини (соціально-економічні, політичні), характер, хід. Значення протестантизму. Організація «Сини Свободи», її роль в організації визвольного руху. «Декларація незалежності» 1776 р. «Статті конфедерації» 1781 р. Паризький мир. Конституція США 1787р. та Білль про права 1791 р. Основні принципи конституційної системи США. Форма правління та державний устрій.

Соціально-економічний і політичний розвиток США у першій половині XIX ст. Міссурійський компроміс 1820 р. Громадянська війна 1861 – 1865 рр.: причини, хід та її соціально-політичні і правові наслідки. Законодавчі акти уряду А. Лінкольна: «Гомстед-акт 1862 р.», «Прокламація про звільнення рабів.». Перемога Півночі. Реконструкція Півдня. XIII – XV поправки до Конституції США, їх оцінка. Закон Шермана 1890 р. Зростання централізації. Посилення ролі Верховного Суду США. Еволюція державного ладу США у другій половині XIX - на початку XX ст. Конгрес. Президент США. Місцеве управління. Збройні сили. Поліція. Судова система США. Особливості права США.

Особливості соціально-економічного розвитку США Новітнього періоду. Причини «Великої депресії». Розвиток державно-монополістичного капіталізму. «Новий курс» президента Рузвельта і його основні заходи: відбудова банківсько-фінансової системи, відбудова промисловості, аграрна політика, боротьба з безробіттям, державне регулювання ринкових відносин. Двопартійна система США. Демократи і республіканці. «Асоціація прогресивних дій». Інші політичні партії та угруповання. Зміни в політичному режимі Сполучених Штатів. Закон Вагнера 1935 р. Закон Сміта 1940 р.

Зміни у державному ладі США після Другої світової війни. Поправки до конституції – XX, XXII, XXV. Принципи федералізму. Централізація влади. Конгрес та його постійні комітети. Демократизація виборчого права: XIX, XXII і XXIV поправки до конституції. Д. Кеннеді. Закон про виборчі права 1965 р. Президент. Апарат Білого дому. Пентагон і ЦРУ. Структура поліцейського апарату. ФБР. Верховний Суд США. Правова система США у XX- на початку XXI ст. Еволюція соціально-політичної структури США в кінці XX – на початку XXI ст.

## **ТЕМА 8. ДЕРЖАВА І ПРАВО НІМЕЧЧИНИ У НОВИЙ ТА НОВІТНІЙ ЧАС**

Німецькі землі на початку XIX ст. Віденський конгрес 1814 р. Рейнський союз. Німецький союз. Договір про Німецький союз 1815 р. Німецька буржуазна революція 1848 – 1849 р. Франкфуртська конституція 1849 р. Конституційний розвиток Пруссії та її боротьба за лідерство у Німеччині. Конституція 1850 р. Реформи О. Бісмарка. Північний німецький союз. Утворення німецької імперії. Конституція 1871 р. Кримінально-процесуальний кодекс (1877 р.), Цивільне уложення (1900 р.).

Німеччина після першої світової війни. Листопадова революція 1918р.: причини та наслідки. Веймарська конституція 1919 р. Система органів влади й управління в період Веймарської республіки (1919 – 1933 рр.). Територіальний устрій. Партії і політична боротьба в умовах Веймарської республіки.

Кризові явища у соціально-економічній та владній сфері у кінці 20-х – на початку 30-х рр. Причини приходу до влади німецького фашизму. Державний та суспільний лад фашистської Німеччини. Встановлення нацистського режиму. Законодавство періоду нацистської диктатури. Зміни у державному ладі. Фюрер, рейхстаг та імперська канцелярія. Каральні органи. Агресивна зовнішня політика. Поразка фашистської Німеччини у Другій світовій війні. Потсдамські угоди. Окупаційний статут. Політика розколу країни: Бізонія та Тризонія. Утворення ФРН. Основні риси Боннської конституції 1949 р. Еволюція політичного режиму. Утворення НДР. Конституції 1949 і 1968 рр. Утворення єдиної німецької держави у жовтні 1990 р. Форма правління та державний устрій сучасної Німеччини.

## **ТЕМА 9. ДЕРЖАВА І ПРАВО ЯПОНІЇ ТА КИТАЮ У НОВИЙ ТА НОВІТНІЙ ЧАС**

Особливості розвитку держав Сходу у Новий час. Суспільний та державний лад у період «Закритої Японії». Передумови революції у Японії. Революція Мейдзі: мета, рушійні сили, наслідки. Реформи 70–80-х рр. XIX ст. Конституція 1889 р. Державний та суспільний лад Японії кінця XIX – початку XX ст.

Китайське суспільство та держава у XIX ст. Імперія Цин. Народна війна 1850-1864 рр.- народний рух проти іноземних колонізаторів, маньчжурських та китайських феодалів. Утворення Тайпінської держави. Значення тайпінського руху. Економічні і політичні реформи кінця XIX ст., їх поразка. Сінхайська революція 1911-1913 рр. Повалення монархії, встановлення республіканської форми правління. Сунь Ятсен.

Зміни в політичній системі Японії після першої світової війни. Японія між двома світовими війнами. Встановлення військово-монархічного режиму, його відмінність від фашистського. «Нова політична структура». «Нова економічна структура». Агресивна зовнішня політика. Ліберально-демократичні перетворення після Другої світової війни: аграрна реформа, соціальне страхування, «дзайбацу» та ін.. Конституція 1947 р. Особливості японської монархії. Вплив європейського парламентаризму на формування політичної та правової системи. Перебудова суспільно-економічного ладу на ліберально-демократичних засадах.

Новий революційний підйом у Китаї після Першої світової війни. «Рух 4 травня» 1919р.- початок буржуазно-демократичної революції. Створення КПК (1921р.), її вступ до Гоміндану (1923р.) Громадянські революційні війни: (1924-1927рр.), (1927-1937рр.), (1946-1949рр.) Утворення Китайської Народної республіки. Тимчасова конституція КНР 1949 р. Конституція 1954 р. Мао Цзедун і встановлення диктатури Комуністичної партії. «Великий стрибок»,

«Культурна революція», Конституція 1975р. і їх негативні наслідки. Початок активного правового будівництва після смерті Мао Цзедуна (1976 р.). Конституції 1978, 1982 рр., їх оцінка. Соціально-економічні і політичні зміни у китайському суспільстві в кінці ХХ- на початку ХХІ ст.

## **ТЕМА 10. РЕВОЛЮЦІЯ ТА СПРОБИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ (1917-1920 РР.)**

Повалення російського самодержавства і створення Тимчасового уряду. Утворення Центральної Ради на чолі з М.Грушевським. Її компетенція, структура та державотворча діяльність. Перший (10 червня 1917 р.) та другий (3 липня 1917 р.) Універсали Центральної Ради. Мала Рада. Генеральний Секретаріат. Місцеві органи Центральної Ради. Судові органи. Співвідношення актів Центральної Ради і законодавства Тимчасового уряду. Проблема формування збройних сил Центральною Радою.

Утворення на території України рад робітничих, солдатських і селянських депутатів, інших громадсько-політичних організацій. Їх склад, політичні програми, владні домагання. Жовтневий переворот 1917 р. в Петрограді, ліквідація влади Тимчасового уряду і проголошення другим Всеросійським з'їздом рад переходу всієї повноти влади у центрі і на місцях до рад робітничих, солдатських і селянських депутатів.

Українська Народна Республіка як частинна демократичної федеративної Росії згідно Третього Універсалу Центральної Ради 7 листопада 1917 р. Організація місцевої і центральної влади в Україні за цим універсалом. Ультиматум Раднаркому РРФСР 3 грудня 1917 р.

Початок радянського державного і правового будівництва у грудні 1917 – березні 1918 рр. Центральні органи влади : з'їзд рад, Центральний виконавчий комітет рад України, Народний секретаріат. Місцеві ради. Революційні, військово-революційні комітети та інші надзвичайні органи радянської влади. Особливості державного устрою та права Донецько-Криворізької, Одеської та інших радянських республік.

Берестейський мирний договір між УНР, Німеччиною та Австро-Угорщиною. Проголошення самостійної і незалежної Української Народної Республіки. Четвертий Універсал Центральної Ради 9 січня 1918 р. Нормотворча діяльність української влади. Соціально-економічне законодавство УНР. Нормативні акти з кримінального права. Військове будівництво. Міжнародно-правові стосунки. Статут про державний устрій, права і вольності УНР від 29 квітня 1918 р.

Розпуск Центральної Ради. Проголошення гетьманом П.П.Скоропадським утворення Української Держави. Закони про тимчасовий державний устрій від 29 квітня 1918 р. Організація влади гетьманату. Державний сейм України. Гетьман та його повноваження, компетенція, функції. Тимчасовий закон про верховне управління державою на випадок тяжкої хвороби і перебування гетьмана поза межами держави від 1 серпня 1918 р. Рада міністрів на чолі з головою (отаманом) міністрів. Міністерство. Фінансова рада.

Місцеві органи. Розпуск земельних комітетів і створення губернських і повітових староств. Закон від 30 листопада 1918 року «Про зміну, доповнення та скасування діючих узагальнень про волосні, повітові і губерніяльні установи по управлінню сільськими місцевостями». Новий закон про вибори до земств. Внутрішня і зовнішньополітична діяльність гетьмана. Військове будівництво. Судові органи. Уточнення функцій Генерального Суду. Створення Державного Сенату. Загальні та військові суди. Закон про Державну варту від 18 травня 1918 р. Підписання прелімінарного миру з Раднаркомом РРФСР.

Законодавство Української Держави. Процес законотворчості. Закон про українське громадянство від 1 липня 1918 р. Законодавчі акти у сфері власності. Закони про врожай 1918 р. акцент на визначенні правового статусу населення України.

Розпад Австро-Угорщини. Створення у Львові Української Національної Ради. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Організація і структура державного апарату. Центральні органи державної влади і управління. Українська Національна Рада та її структура. Президент. Державний Секретаріат. Повітові комісари. Громадські (сільські) і містечкові комісари. Повітові національні ради. Судово-прокурорські органи. Організація збройних сил.

Падіння гетьманату 14 грудня 1918 року. Утворення Директорії УНР на чолі з В.Винниченком і С.Петлюрою. Правове оформлення та юридичні наслідки Акту злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р. Державний лад та законодавство Другої УНР. Створення першого уряду Директорії – Ради Народних Міністрів. Місцеві органи влади. Отаманщина. Судові органи Директорії. Сесія Трудового конгресу 23-28 січня 1919 р. і його резолюція про форму влади в Україні. Реорганізація Директорії, її взаємини з урядом та урядові кризи.

Польсько-українська війна. Дипломатична діяльність ЗУНР. Проголошення диктатури Є. Петрушевича і створення Колегії уповноважених. Соціально-політичні та економічні перетворення в ЗУНР. Закон «Про державну мову». Закон «Про громадянство». Закон «Про земельну реформу».

Зміни в складі Директорії і встановлення режиму особистої влади С.Петлюри. Варшавський договір від 21 квітня 1920 р. та його політико-правова сутність. Всеукраїнська Національна Рада. Спроба відновити Конституцію УНР. Закони від 12 листопада 1920 р.: «Про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в Українській Народній Республіці»; «Про Державну Народну Раду».

Війна між радянською Росією та Польською Республікою. Утворення Галицької Радянської Республіки та інших республік на території України. Ризький мирний договір 18 березня 1921 р. та його політико-правові наслідки для України. Кінець легального існування Директорії та її органів. Уряд УНР в екзилі та його політико-правова платформа.

Визнання Радою послів Антанти за Польщею права на окупацію Східної Галичини. Еміграційний уряд ЗУНР. Проект основ державного устрою Галицької Республіки 1921 р. Рішення Ради послів Антанти від 14 березня 1923

р. про анексію Східної Галичини Польщею. Причини падіння та історичне значення української державності 1917 – 1920 рр.

## **ТЕМА 11. РОЗБУДОВА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

Акт проголошення державної незалежності України 24 серпня 1991 року. Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р.: його результати і наслідки. Л. Кравчук – Президент України. Денонсування Союзного договору 1922 р. Верховною Радою України. Припинення існування СРСР і угода у Біловезькій пущі про створення Співдружності Незалежних Держав . Міжнародне визнання України. Узаконення національно-державної символіки – прапора, герба, гімну. Закон «Про громадянство в Україні». Формування Національної гвардії, Служби безпеки, прикордонних військ, внутрішніх військ, української армії, військ цивільної оборони. Міжнародна діяльність України. «Декларація прав національностей України». Поступова ліквідація залишків політичного та правового авторитаризм.

Криза влади і необхідність прийняття нової Конституції. Конституційний процес. Діяльність конституційних комісій. Проекти Конституції України. Дострокові парламентські вибори 1994 р. Вибори Президента. Закон про державну владу та місцеве самоврядування. Укладення конституційної угоди. Прийняття 28 червня 1996 року чинної Конституції України. Структура і головні положення Основного Закону держави. Органи державної влади та управління. Верховна Рада. Президент. Кабінет Міністрів. Місцеві органи влади. Зміни в державному управлінні України після 24.02.2022.

Правове забезпечення змін в економіці. Закони про власність, про підприємництво, про державну податкову службу, про аудиторську діяльність. Судові та правоохоронні органи. Мала судова реформа. Зміни у кримінальному та цивільному законодавстві. Досягнення і перспективи розвитку сучасного законодавства. Ухвала Верховною Радою нових кодексів. Закон «Про громадські об'єднання в Україні». Політичні структури. Партії та суспільно-політичні рухи. Державно-правові питання в програмних документах та практичній діяльності політичних партій і суспільних організацій.

Вибори 2002 року до Верховної Ради. Президентські вибори 2019 року, особливості виборчої кампанії та виборчого законодавства. Початок Ухвалення Верховною Радою змін і уповноважень до чинної Конституції. Досягнення та провали процесу демократизації державного механізму. Помаранчева революція. Київський майдан. Компромісні рішення Верховного суду та Верховної Ради. Криза розподілу повноважень між різними гілками влади. Проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України. Перспективи і прогнози подальшого державно-правового розвитку незалежної України.

Дискредитація ідей майдану. Спроби перерозподілу власності. Розстановка політичних сил після виборів до Верховної Ради 26 березня 2006 року. Призначення В. Януковича прем'єр-міністром. Продовження політичного



протистояння і передчасні вибори до Верховної Ради 30 вересня 2007 року. Новий уряд від демократичної коаліції.

Політичні та суспільні зміни Україні з 21 листопада 2013 до лютого 2014 року, викликані відходом політичного керівництва країни від законодавчо закріпленого курсу на Європейську інтеграцію. Майдан. Революція Гідності. Трансформація політичного курсу. Наслідки революції. АТО на сході України. Окупація військами РФ та втрата АРК. Женевські чотиристоронні переговори щодо деескалації збройного конфлікту 17 квітня 2014 року. Позачергові вибори Президента України 25 травня 2014 року. Мінська тристороння угода про перемир'я від 5 вересня 2014 року. Меморандум від 20 вересня 2014 року. Дострокові парламентські вибори від 26 жовтня 2014 року. Внесення змін до Мінських угод. Зустрічі лідерів держав у нормандському форматі. Конституційна реформа. Реформування прокуратури. Поліцейська реформа. Судова реформа. Боротьба з корупцією. Сучасні тенденції розвитку держави і права.

Державно-правовий розвиток України в умовах воєнної агресії Російської Федерації проти України

Україна на міжнародній арені. Міжнародні договори.

#### 4. СТРУКТУРА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

##### ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ

##### Теми та план лекційних занять

Назва теми лекційного заняття	План лекційного заняття	Кількість годин
<b>Тема 1.</b> Предмет, методологія та підходи до вивчення історії держави і права зарубіжних країн. Розвиток первісного суспільства та генез держави і права	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Історія держави і права як наука та навчальна дисципліна.</li> <li>2. Періодизація додержавного та державного суспільства</li> <li>3. Загальні закономірності й різноманітність форм виникнення держави і права</li> <li>4. Ознаки держави і права, що відрізняють їх від влади та норм первісного суспільства</li> </ol>	2
<b>Тема 4.</b> Держава і право України козацько-гетьманської доби (XVII – XVIII ст.)	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Переяславська угода.</li> <li>2. Березневі статті 1654 року. Жалувана грамота Олексія Михайловича Війську Запорізькому на збереження його прав і вольностей.</li> <li>3. Андрусівська угода та розчленування Гетьманщини. «Глухівські» гетьманські статті.</li> <li>4. Конституція Пилипа Орлика 1710 р.: загальна характеристика та її значення.</li> <li>5. Перша Малоросійська колегія її компетенція і значення.</li> </ol>	2
<b>Тема 5.</b> Держава і	1. Ранні буржуазні революції в Європі і формування	2

право Великої Британії у новий та новітній час	<p>громадянського суспільства.</p> <p>2. Причини, рушійні сили, основні етапи Англійської революції (1640-1660 рр.).</p> <p>3. Законодавчі акти Англійської буржуазної революції та „Славетної революції” в Англії: «Трирічний акт» (15 лютого 1641 р.), «Велика ремонстрація» (1 грудня 1641 р.); Акти про скасування королівського звання і Палати лордів (березень 1649 р.) та ін. і їх значення в формуванні нового типу держави.</p>	
<b>Тема 6.</b> Держава і право Франції у новий та новітній час	<p>1. Французька буржуазна революція XVIII ст.: причини, рушійні сили.</p> <p>2. Державний лад Франції у Новий та Новітній час:</p> <p>а) державно-правовий розвиток за часів першої республіки і першої імперії;</p> <p>б) революція 1848 р. і друга імперія;</p> <p>в) формування держави нового типу за часів Третьої, Четвертої і П'ятої республік.</p> <p>3. Становлення французької правової системи: цивільний кодекс Франції 1804 р., Кримінальний кодекс Франції 1810 р. Еволюція права Франції у XIX–XXI ст.</p>	2
<b>Тема 7.</b> Держава і право США у новий та новітній час	<p>1. Війна за незалежність (1775–1783 рр.): причини (економічні, соціальні, політичні), хід, характер, наслідки.</p> <p>2. Конституційний розвиток США у другій половині XVIII ст. Державні форми відповідно до Конституції 1787 р.</p> <p>3. Громадянська війна в США. Законодавчі акти періоду війни.</p> <p>4. Еволюція державного ладу і права США в Новий та Новітній час.</p>	2
<b>Тема 8.</b> Держава і право Німеччини у новий та новітній час	<p>1. Еволюція німецької державності у XIX ст.:</p> <p>а) німецькі землі на початку XIX ст. Рейнський союз. Віденський конгрес 1814 р. Німецький союз;</p> <p>б) німецька буржуазна революція 1848–1849 р. Франкфуртська конституція 1849 р.;</p> <p>в) боротьба Пруссії за лідерство у Німеччині. Конституція 1850 р. Реформи О. Бісмарка. Північний німецький союз;</p> <p>г) утворення Німецької імперії. Конституція 1871 р. Цивільне уложення (1900 р.).</p> <p>2. Особливості державного устрою і права Німеччини у Новітній час:</p> <p>а) Німеччина після першої світової війни. Листопадова революція 1918р.: причини та наслідки. Веймарська конституція 1919 р.;</p> <p>б) нацистський режим;</p> <p>в) державний та суспільний лад ФРН, конституція 1949 р.;</p> <p>г) право Німеччини у Новий та Новітній час.</p>	2

<b>Тема 9.</b> Держава і право Японії та Китаю у новий та новітній час	1. Держава і право Японії (60-е рр. XIX ст. - 90-і рр. XX ст.). 2. Держава та право Китаю в новий та новітній час.	2
<b>Тема 11.</b> Розбудова державності України на сучасному етапі	1. Розвиток державних органів управління в умовах воєнної агресії Російської Федерації. 2. Конституційний процес в Україні. 2. Правовий розвиток незалежної України: в умовах правового режиму воєнного стану 3. Зміни в галузевому законодавстві. 5. Україна на міжнародній арені.	2

### Теми семінарських і практичних занять

Назва теми семінарського або практичного заняття	Кількість годин
<b>Семінарське заняття.</b> Тема 2. Держава і право країн Стародавнього світу. Давні держави Північного Причорномор'я та Приазов'я	2
<b>Семінарське заняття.</b> Тема 3. Держава і право країн Європи та Сходу у середні віки. Держава та право України князівського періоду	2
<b>Семінарське заняття.</b> Тема 4. Держава і право України козацько-гетьманської доби (XVII – XVIII ст.)	2
<b>Семінарське заняття.</b> Тема 5. Держава і право Великої Британії у новий та новітній час	2
<b>Семінарське заняття.</b> Тема 7. Держава і право США у новий та новітній час	2
<b>Семінарське заняття.</b> Тема 8. Держава і право Німеччини у новий та новітній час	2
<b>Семінарське заняття.</b> Тема 10. Революція та спроби відновлення української державності (1917-1920 рр.)	2

### Теми для самостійної роботи

Назва теми семінарського або практичного заняття	Кількість годин
<b>Тема 1.</b> Предмет, методологія та підходи до вивчення історії держави і права зарубіжних країн. Розвиток первісного суспільства та генез держави і права	6
<b>Тема 2.</b> Держава і право країн Стародавнього світу. Давні держави Північного Причорномор'я та Приазов'я	6
<b>Тема 3.</b> Держава і право країн Європи та Сходу у середні віки. Держава та право України князівського періоду	6
<b>Тема 4.</b> Держава і право України козацько-гетьманської доби (XVII – XVIII ст.)	4

<b>Тема 5.</b> Держава і право Великої Британії у новий та новітній час	6
<b>Тема 6.</b> Держава і право Франції у новий та новітній час	6
<b>Тема 7.</b> Держава і право США у новий та новітній час	6
<b>Тема 8.</b> Держава і право Німеччини у новий та новітній час	6
<b>Тема 9.</b> Держава і право Японії та Китаю у новий та новітній час	6
<b>Тема 10.</b> Революція та спроби відновлення української державності (1917-1920 рр.)	4
<b>Тема 11.</b> Розбудова Української держави на сучасному етапі	4

## ДЛЯ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

### Теми та план лекційних занять

Назва теми лекційного заняття	План лекційного заняття	Кількість годин
<b>Тема 1.</b> Предмет, методологія та підходи до вивчення історії держави і права зарубіжних країн. Розвиток первісного суспільства та генез держави і права	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Історія держави і права як наука та навчальна дисципліна.</li> <li>2. Періодизація додержавного та державного суспільства</li> <li>3. Організація суспільної влади і соціальні норми первісного суспільства</li> <li>4. Загальні закономірності й різноманітність форм виникнення держави і права</li> <li>5. Ознаки держави і права, що відрізняють їх від влади та норм первісного суспільства</li> </ol>	2
<b>Тема 4.</b> Держава і право України козацько-гетьманської доби (XVII – XVIII ст.)	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Переяславська угода</li> <li>2. Березневі статті 1654 року. Жалувана грамота Олексія Михайловича Війську Запорізькому на збереження його прав і вольностей</li> <li>3. Андрусівська угода та розчленування Гетьманщини. «Глухівські» гетьманські статті</li> <li>4. Конституція Пилипа Орлика 1710 р.: загальна характеристика і значення</li> <li>5. Перша Малоросійська колегія її компетенція і значення.</li> </ol>	2
<b>Тема 11.</b> Розбудова державності України на сучасному етапі	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. Розвиток державних органів управління в умовах воєнної агресії Російської Федерації.</li> <li>2. Правовий розвиток незалежної України: в умовах правового режиму воєнного стану</li> <li>3. Конституційний процес в Україні.</li> <li>4. Зміни в галузевому законодавстві.</li> <li>5. Україна на міжнародній арені.</li> </ol>	2

### Теми семінарських і практичних занять

Семінарське заняття. Тема 3. Держава і право країн Європи та Сходу у середні віки. Держава та право України князівського періоду	2
Семінарське заняття. Тема 5. Держава і право Великої Британії у новий та новітній час	2

### Теми для самостійної роботи

Назва теми семінарського або практичного заняття	Кількість годин
Тема 1. Предмет, методологія та підходи до вивчення історії держави і права зарубіжних країн. Розвиток первісного суспільства та генез держави і права	6
Тема 2. Держава і право країн Стародавнього світу. Давні держави Північного Причорномор'я та Приазов'я	7
Тема 3. Держава і право країн Європи та Сходу у середні віки. Держава та право України князівського періоду	7
Тема 4. Держава і право України козацько-гетьманської доби (XVII – XVIII ст.)	6
Тема 5. Держава і право Великої Британії у новий та новітній час	6
Тема 6. Держава і право Франції у новий та новітній час	8
Тема 7. Держава і право США у новий та новітній час	8
Тема 8. Держава і право Німеччини у новий та новітній час	8
Тема 9. Держава і право Японії та Китаю у новий та новітній час	8
Тема 10. Революція та спроби відновлення української державності (1917-1920 рр.)	8
Тема 11. Розбудова Української держави на сучасному етапі	8

### 5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ТА ЗАВДАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

1. Предмет і завдання дисципліни «Історія держави та права».
- 2.Періодизація історії держави та права. Цивілізаційний та формаційний підходи до вивчення цієї дисципліни.
- 3.Поняття «Давній Світ». Періодизація історії Давнього Світу.
4. Специфіка організації державної влади у суспільствах Стародавнього Сходу.
5. «Східна деспотія»: соціально-історичний та формально-юридичний зміст.
6. Право держав Давнього Сходу. Загальна характеристика на прикладах Єгипту, Китаю та Індії.
- 7.Давня Месопотамія: суспільний та державний лад і право. Закони Хаммурапі.

8. Поняття «Античність». Утворення держав в Стародавній Греції. Античний поліс: його види та полісна система.

9. Афіньська демократична рабовласницька республіка: періодизація, суспільний та державний лад, право і його джерела.

10. Сутність реформ Солона, Пісістрата та Клісфена. Їхнє значення у формуванні афіньської державності.

11. Спартанська держава: особливості суспільного та державного ладу. Закони Лікурга.

12. Стародавній Рим у період республіки (510–27 до н.е.): суспільний та державний лад, право та його джерела.

13. Державно-правовий розвиток Стародавнього Риму у період Імперії (кінець I ст. до н.е. – V ст. н.е.).

14. Загальна характеристика Римського права. Рецепція Римського права.

15. Поняття «Середні віки». Періодизація історії середньовіччя.

16. Еволюція феодальної державності країн Європи: ранньофеодальна, сеньйоральна, станово-представницька та абсолютна монархії.

17. «Салічна правда» як джерело ранньофеодального права.

18. Європейське право доби середньовіччя.

19. «Велика хартія вольностей» 1215 р. і формування станово-представницької монархії в Англії.

20. Витоки європейського парламентаризму. Виникнення англійського парламенту, французьких Генеральних штатів, як засади майбутнього політичного устрою цих країн.

21. Розкрийте зміст поняття «Реформаційний рух у Західній Європі» (XVI ст.) і його вплив на зміни світогляду феодального суспільства та формуванні нових політико-правових систем.

22. Розкрийте сутність поняття «Криза феодалізму» в соціально-економічній, політичній та ідеологічних сферах (на прикладах Англії часів династії Тюдорів і Франції часів правління Людовика XIV і Людовика XV).

23. Основні риси феодального права Англії. Особливості джерел права. Загальне право і судовий прецедент. Право справедливості. Статутне право. Криваве законодавство.

24. Утворення феодальної держави в Німеччині. Священна Римська імперія. Золота Булла 1356 р.

25. Станово-представницька монархія в Німеччині. Її особливості.

26. Особливості абсолютизму в Німеччині. Поліцейська держава в Пруссії. Освічений абсолютизм в Австрії.

27. Феодальне право Німеччини. Саксонське і Швабське зеркала. Кароліна. Пруське земельне уложення 1794 р.

28. Англійська революція середини XVII ст.: причини, передумови, рушійні сили, основні етапи, особливості і значення.

29. Конституційні закони періоду «Реставації Стюартів» та «Славної революції»: «Habeas corpus act» 1679 р., Білль про права 1689 р., Акт про престолонаслідування. Розкрийте їх сутність і значення в процесі утвердження конституційної монархії.

30. Судова реформа останньої чверті XIX ст. у Великій Британії. Виникнення адміністративної юстиції.
32. Виборчі реформи у Великій Британії 1832, 1867, 1884–1885, 1918, 1928, 1949, 1969 рр. і їх значення для формування англійського парламентаризму.
33. Війна за незалежність британських колоній в Північній Америці: причини, передумови, хід і значення.
35. «Декларація незалежності 1776 р.»: ідеологічні засади. Зміст і значення.
36. Становлення державності у США: «Статті конфедерації» 1781 р.; Конституція 1787 р.: принципи, структура, повноваження основних гілок влади, «Білль про права» 1791 р.
37. Громадянська війна в США: причини, передумови, правові і політичні наслідки.
38. Велика французька революція: причини, передумови, рушійні сили.
39. Декларація прав людини і громадянина: ідеологічні засади, зміст та значення.
40. Державний механізм якобінської диктатури.
41. Державний устрій Франції від Першої республіки до реставрації Бурбонів на основі аналізу конституцій 1792, 1793, 1795, 1799 рр. та законодавчих актів 1801–1804 рр.
42. Кодифікація Наполеона і становлення буржуазного права у Франції. Французький Цивільний кодекс 1804 р., Торговельний кодекс 1807 р., Кримінальний кодекс 1805 р.
43. Державно-правовий розвиток Франції в період від Реставрації Бурбонів до Другої імперії (1814–1852 рр.).
44. Державно-правовий розвиток Франції в період Третьої республіки. Конституція 1875 р.
45. Особливості суспільно-політичного устрою Німеччини на початку XIX ст.. Віденський конгрес та доля Німеччини.
46. Об'єднання Німеччини. Державний лад за конституцією 1871 р. Цивільне уложення 1896 р.
47. Кримінальне право Німеччини в новий час.
48. Розпад імперій і зміни в державному ладі країн Європи після Першої Світової війни.
49. Листопадова революція 1918 р. в Німеччині. Веймарська конституція і Веймарська республіка.
50. Дайте порівняльну характеристику тоталітарних режимів Німеччини.
51. «Новий курс» президента Ф. Рузвельта.
52. Німеччина після Другої Світової війни. Утворення ФРН і Конституція 1949 р. Утворення НДР і Конституція 1949 р. ФРН. Об'єднання Німеччини.
53. Британська співдружність націй. «Загальне право» і «Право справедливості» в Новий та Новітній час.
54. Правова система США в XX ст.

55. Державно-правовий розвиток Франції в період Четвертої республіки. Конституція 1946 р.
56. Державно-правовий розвиток Франції в період П'ятої республіки. Конституція 1958 р.
57. Зміни у державному ладі США після Другої світової війни. Поправки до Конституції – XX, XXII, XXV.
58. Структура поліцейського апарату США. ФБР.
59. Правова система США на початку XXI ст.
60. Зміни в апараті державного управління Англії у другій половині XX ст.
61. Теорії походження давньоруської держави.
62. Суспільний лад Русі
63. Державний лад Русі.
64. Руська Правда: її походження, редакції, система, структура, зміст та історичне значення.
65. Виникнення українського козацтва.
66. Запорозька Січ: військово-адміністративна організація і роль в державотворенні на Україні.
67. Національно-визвольна війна та спроба відродження української державності під проводом Богдана Хмельницького.
68. Юридичні наслідки Зборівської (1649 р. ) та Білоцерківської (1651р.) угод з Річчю Посполитою.
69. Утворення Центральної Ради на чолі з М. Грушевським. Її компетенція, структура та державотворча діяльність.
70. Українська Народна Республіка як частинна демократичної федеративної Росії згідно Третього Універсалу Центральної Ради 7 листопада 1917 р.
71. Четвертий Універсал Центральної Ради 9 січня 1918 р.
72. Декларація про держаний суверенітет УРСР від 16 липня 1990 р.
73. Акт проголошення державної незалежності України 24 серпня 1991 року.
74. Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р.: його результати і наслідки.
75. Прийняття 28 червня 1996 року чинної Конституції України.
76. Помаранчева революція. Київський майдан.
77. Наслідки революції. АТО на сході України.
78. Конституційна реформа. Реформування прокуратури. Поліцейська реформа. Судова реформа. Боротьба з корупцією.
79. Сучасні тенденції розвитку держави і права України.
80. Державно-правовий розвиток України в умовах правового режиму воєнного стану.



## 6. КРИТЕРІЇ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Для навчальної дисципліни «Історія держави та права» засобами діагностики знань (успішності навчання) виступають: екзамен, стандартизовані тести, реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, презентації та виступи на наукових заходах здобувачів вищої освіти.

Підсумковий семестровий контроль успішності проводиться у формі екзамену з відповідної освітньої компоненти або його окремої завершеної частини в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою навчальною програмою, і у строки, встановлені навчальним планом та розкладом.

Підсумковий семестровий контроль буде сформовано з 30-ти білетів за єдиним принципом: кожен білет містить теоретичну та практичну частини. Теоретична частина містить два питання; практична частина – одне практичне завдання (задача). Максимальний час для підготовки до екзамену дається – 30 хвилин. Кожне питання екзаменатором оцінюється окремо. Максимальна кількість балів за підсумковий контроль не більше 50 балів.

У разі настання обставин непереборної сили (форсмажорних обставин) контрольні заходи можуть проводитися з використанням технологій дистанційного навчання. Системою буде обрано по 50 тестових питань з дисципліни, кожне з яких оцінено у 1 бал. Відведений час для проходження тесту – 100 хвилин. Максимально можливий результат особи, яка складає підсумковий семестровий контроль за відповіді на тестові запитання може скласти 50 балів. Відповідь на кожне з запитань оцінюється в 0 або 1 тестових балів: якщо вказано правильну відповідь – 1 бал; неправильну відповідь – 0 балів.

При оголошенні сигналу «Повітряна тривога» здобувачі вищої освіти залишають роботи в аудиторії та проходять у бомбосховище та перебувають там до сигналу «Відбій повітряної тривоги». Час «Повітряної тривоги» не враховується у загальний термін підсумкового контролю.

ДЛЯ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ			
Поточний контроль (ПК)		Підсумковий контроль	
Аудиторна робота	Самостійна робота	Залік (З) / ЕКЗАМЕН (Е)	
≤ 40	≤ 10		
≤ 50		≤ 50	
Підсумкова оцінка у випадку заліку (П) = ПК + З ≤ 100			
Підсумкова оцінка у випадку складання екзамену (П) = ПК + Е ≤ 100			

ДЛЯ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ			
Поточний контроль (ПК)		Підсумковий контроль	
Аудиторна робота	Самостійна робота	Залік (З) / ЕКЗАМЕН (Е)	
≤ 20	≤ 30		
≤ 50		≤ 50	
Підсумкова оцінка у випадку заліку (П) = ПК + З ≤ 100			
Підсумкова оцінка у випадку складання екзамену (П) = ПК + Е ≤ 100			

**Критерії оцінювання аудиторної роботи здобувачів вищої освіти  
(денна та заочна форми навчання)**

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	<b>Високий рівень</b> компетентностей. Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані в повному обсязі. Під час заняття продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується на глибокому знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики
4	<b>Невисокий рівень</b> компетентностей. Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом заняття навчальні завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями. Під час заняття продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтується на знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики
3	<b>Достатній рівень</b> компетентностей. Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні; практичні навички та вміння мають поверхневий характер, потребують подальшого напрацювання та закріплення; навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані, деякі види завдань виконані з помилками
2	<b>Недостатній рівень.</b> Питання, винесені на розгляд, засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру; практичні навички та вміння сформовані недостатньо; більшість навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять істотні помилки, які потребують подальшого усунення
1	<b>Мінімальний рівень</b> компетентностей. Здобувач не готовий до заняття, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття, допускає змістовні помилки, не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання професійних завдань
0	<b>Незадовільний рівень</b> компетентностей. Здобувач вищої освіти відсутній на занятті.

**Критерії оцінювання самостійної роботи  
(денна форма навчання)**

Максимум 10 балів	
Підготовка словника юридичних термінів з тем курсу	до 4 балів
Підготовка презентації з навчальної теми чи з окремого питання	до 10 балів
Підготовка доповіді	5
Виконання індивідуальних творчих завдань (за погодженням з викладачем та відповідно до програми курсу)	до 10 балів
Підготовка та розробка схем та таблиць	5-8 балів
Підготовка тез наукових доповідей, статей та участь у конференціях, круглих столах	до 10 балів

**Критерії оцінювання самостійної роботи  
(заочна форма навчання)**

Максимум 30 балів	
Підготовка словника юридичних термінів з тем курсу	до 8 балів
Підготовка презентації з навчальної теми чи з окремого питання	до 15 балів
Підготовка доповіді	5
Виконання індивідуальних творчих завдань (за погодженням з викладачем та відповідно до програми курсу)	до 10 балів
Підготовка та розробка схем та таблиць	15 балів
Підготовка тез наукових доповідей, статей та участь у конференціях, круглих столах	до 30 балів

**Шкала оцінювання: національна та ECTS**

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою			
	Залік	Екзамен/ диференційований залік	Оцінка	Пояснення
90-100	зараховано	Відмінно	A	<b>«Відмінно»</b> - теоретичний зміст курсу засвоєний у повному обсязі; сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним

				матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені РПНД, виконані в повному обсязі.
83-89	Добре	В	В	«Дуже добре» - теоретичний зміст курсу засвоєний в повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені РПНД, виконані, якість виконання більшості з них оцінена кількістю балів, близько до максимальної.
75-82				С
68-74		Задовільно	D	D
60-67	E			

				<p>курсу засвоєний частково; не сформовано деякі практичні навички роботи; частина передбачених РПНД навчальних завдань не виконані або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального.</p>
35-59	не зараховано	Не задовільно	FX	<p><b>«Умовно незадовільно»</b> - теоретичний зміст курсу засвоєний частково; не сформовані необхідні практичні навички роботи; більшість навчальних завдань не виконано або якість їх виконання оцінено кількістю балів, близько до мінімальної; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання).</p>
1-34				<p><b>«Безумовно незадовільно»</b> - теоретичний зміст курсу не засвоєний; не сформовані необхідні практичні навички роботи; всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки або не виконані взагалі; додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не призведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань.</p>

## **7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧЕНО НАВЧАЛЬНОЮ ДИСЦИПЛІНОЮ**

**Інформаційне та методичне забезпечення навчальної дисципліни:** мапи, схеми та таблиці, презентації, відео, аудіо програвач, крейдово-магнітна дошка, проектор.

## **8. ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (рекомендовані джерела інформації)**

### **Основні нормативні акти:**

- Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» від 03 вересня 2019 року. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 38. Ст. 160.).
- акти міжнародного права:
  1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. Офіційний вісник України. 2008. № 93. Стор. 89. Ст. 3103.
  2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Голос України. 2001. № 3.
  3. Європейська Конвенція про громадянство. Міжнародний договір від 7 листопада 1997 року. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 2001. № 11. С. 69-77.
  4. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин від 5 листопада 1992 року. Офіційний вісник України. 2006. № 50. Ст. 3381.
  5. Конвенція про статус апатридів від 28 вересня 1954 року. (Витяг). Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 2001. № 11. С. 131-139.
  6. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text)
  7. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_085#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text)
  8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_043#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text)
  9. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_042#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text)

### **Підручники:**

1. Історія держави і права України : підручник / Головка О. М. та ін. ; за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків. Майдан. 2018. 640 с.

2. Тетарчук І.В. Історія держави і права України. Для підготовки до іспитів. К. Центр учбової літератури. 2020. С 190.
3. Тетарчук І.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Для підготовки до іспитів. К. Центр учбової літератури. 2020. С 172.
4. Трофімчук Г.І. Історія держави та права України. Київ. Юрінком Інтер. 2021. 568 с.

**Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:**

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. Вид 2-ге., переробл. і допов. Київ. Центр учбової літератури. 2019. 736 с.
2. Гончарук-Чолач Т. В., Томахів В. Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень: навч. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К. 2020. 228 с.
3. Історія держави і права України: хрестоматія. /Упоряд. Добробог Л.М., Цигульський С.М. Дніпро: Дніпр. держ. універ. внутр. справ, 2024. 71 с.
4. Талдикін О. В. Держава і право Давнього Сходу: структурно-логічні схеми і таблиці: навч. посіб. Дніпро: Дніпроп. держ. унів. внутр. справ, 2016. 136 с. URL: <https://dduvs.in.ua/biblioteka/biblioteka-studenta-dduvs/pidruchniki-posibniki/derzhava-i-pravo>
5. Талдикін О. В. Держава і право Давнього Сходу: структурно-логічні схеми і таблиці: навч. посіб. Дніпро. Дніпроп. держ. унів. внутр. Справ. 2016. 136 с. URL: <https://dduvs.in.ua/biblioteka/biblioteka-studenta-dduvs/pidruchniki-posibniki/derzhava-i-pravo/>
6. Тихоненков Д.А. Історія держави і права зарубіжних країн. Відповіді на екзаменаційні питання: Навч. посібник. Харків. право. 2020. 248 с.
7. Трофанчук Г.І. Історія держави та права України. Навч. посіб. Київ. Юрінком Інтер. 2019. 568 с.
8. Трофанчук Г. І. Історія держави та права зарубіжних країн : навч. посіб. Київ 2018. 448 с
9. Універсали Богдана Хмельницького 1648–1657 pp. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/966-7217-53-1/966-7217-53-1.pdf>
10. Хома Н.М. Історія держави та права зарубіжних країн. Підручник для студентів вищих навчальних закладів освіти. Львів: «Новий Світ». 2023. 475 с.
11. Шигаль Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. До іспиту / Д. А. Шигаль. Харків : Право, 2023. 198 с. 14.
12. Шигаль Д.А. Історія держави і права зарубіжних країн: посібник для підготовки до іспиту. Харків. Право. 2023. 198 с.
13. Щербатюк, В. М. та ін. Історія держави і права зарубіжних країн. Курс лекцій. Київ: Фенікс. 2021.
14. Федорченко О. В. Навчально-методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів вищої освіти денної форми навчання з навчальної дисципліни «Історія держави та права». Херсон-Одеса, 2023. 104 с.

15. Ядловська О.С. «Практикум з історії держави та права України:навчальний посібник/ О.С.Ядловська., І.О.Грицай. Дніпро. Імпакт. 2019. 583 с

### Монографії та інші наукові видання:

1. Бондаренко Н. О. Ідейні підґрунтя конституції США 1787 року як основа стабільності суспільно-політичного ладу Американської держави. Право і Безпека. 2017. № 2. С. 18–22.
2. Васильєв Є. О. Становлення правового регулювання охорони прав інтелектуальної власності на літературні та художні твори в країнах Європи. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. №12. С.21-27.
3. Долматова Н. Особливості встановлення протекторату Кромвеля й поява. «Знаряддя управління» 1653 р. в Англії. Юридичний вісник. 2017. № 2. С. 206–212.
4. Заєць А. П. Первісне суспільство і право. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2018. Т. 2. С. 13-19.
5. Кириченко В. Ідеї, що правлять світом, – Велика хартія вольностей. Вісник Пенітенціарної асоціації України. 2020. № 3(13). С. 5–12.
6. Кондратенко О. Ю. Україна у світових рейтингах демократії : моногр. Київ. 2023. 176 с.
7. Логвиненко Є.С., Логвиненко І.А. Покарання в праві держав Стародавнього світу : моногр. Харків. 2019. 159 с.
8. Логвиненко Є. С. Розуміння покарання в філософських і політико-правових ученнях Стародавнього Китаю. Право і безпека. 2019. № 1 (72). С. 65-71.
9. Логвиненко Є. С. Смертна кара у Стародавньому Єгипті. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 6. С. 225-229.
10. Логвиненко Є. С. Джерела дослідження інституту покарання в праві держав давньосхідних цивілізацій. Правові новели. 2023. № 9. С. 34-39.
11. Майборода О. М. Етнічні пастки деколонізації: африканський досвід : моногр. Київ. 2023. 216 с.
12. Муравйов К. Досвід США та Великобританії щодо реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та можливості його використання в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 1. С. 193–197.
13. Пилипчук О. О. Зародження і розвиток права в давньому Римі (середина VIII – VI ст. до н.е.). Історія науки і техніки. 2018. Т. 8, Вип. 1. С. 179–190.
14. Подольський А. Ю. Суспільно-політичні та історичні аспекти розвитку сучасної єврейської громади України: європейський контекст : моногр. Київ. 2023. 376 с.
15. Пономарьова Г.П., Бондаревич М.П. Історія становлення й розвитку делегованого законодавства: досвід Великої Британії, Франції, США. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. №6. С. 115–123.



16. Сирко М. Роль та значення цивільного кодексу Франції 1804 року у загальноєвропейському процесі кодифікації цивільного законодавства. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2017. Вип. 65. С. 40–47.
17. Стеценко Н. С. Виникнення земельних законів у країнах Західної Європи у найдавніший період. Форум права. 2017. № 4С. 238–246.
18. Стеценко Н. С. Еволюція земельних відносин та їх правове регулювання у XVIII – на початку ХХ ст. у США. Порівняльно-аналітичне право: електрон. наук. фах. вид. 2020. №2. С. 61–68.
19. Талдикін О.В. Розвиток права первісних державних утворень та деякі норми регуляції первісного суспільства. Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування: матеріали наук. семінару (Дніпро, груд. 2019 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 82-84 с.
20. Талдикін О.В. Різні підходи до типології держави. Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування: матеріали наук. семінару (Дніпро, 8 груд. 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С.79-82.
21. Тищик Б. Конституція Сполучених Штатів Америки – перша діюча конституція світу (до 230-річчя основного закону США). Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2017. Вип. 65. С. 56–65.
22. Ушакова, О. А. & Бунечко, К. І. Історія економічного розвитку Китаю. Китайська цивілізація: традиція та сучасність. Матеріали XIV Міжнародної наукової конференції 5 листопада 2020 року. Київ: Гельветика. 2020. С. 429–433.
23. Чувпило О. О. Індійський національний конгрес на шляху до незалежності (1941–1947 рр.). Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Історія. 2017. Вип. 53. С. 191–204.
24. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ. 2023. 512 с.

#### **Інтернет-ресурси:**

1. Інститут історії України НАН України. URL : <http://history.org.ua/> А
2. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника. URL : <http://www.lsl.lviv.ua/>
3. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL : <http://nplu.org/>
5. Національна історична бібліотека України. URL: <http://nibu.kiev.ua/>
6. Держава і право. Збірник наукових праць. URL: [www.nbuv.gov.ua/portal/soc.../index.html](http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc.../index.html)
7. Макарчук В.С. Загальна історія держави та права зарубіжних країн. URL:

[https://pidruchniki.com/82499/pravo/zagalna\\_istoriya\\_derzhavi\\_i\\_prava\\_zarubizhnih\\_krayin](https://pidruchniki.com/82499/pravo/zagalna_istoriya_derzhavi_i_prava_zarubizhnih_krayin)

8. Історія держави та права зарубіжних країн. URL: [https://kneu.edu.ua/ua/depts5/k\\_teorii\\_ta\\_istorii\\_derzhavy\\_i\\_prava/ist\\_derj\\_pr\\_z\\_kr/](https://kneu.edu.ua/ua/depts5/k_teorii_ta_istorii_derzhavy_i_prava/ist_derj_pr_z_kr/)

9. Орленко В. І. Історія держави і права зарубіжних країн: Посіб. для підготов, до іспитів 3-є вид. стереотип. К. Вид. ПАЛІВОДА А. В. 2008. URL: <https://lawbook.online/zarubejnogo-gosudarstva-pravo/istoriya-derjavi-prava-zarubijnih-krajin-posib.html>

10. Шостенко І.І., Шостенко О.І. Історія держави та права зарубіжних країн. URL: <http://maup.com.ua/ua/navchannya>

11. Електронна бібліотека. юридичної літератури URL: <http://pravoznavec.com.ua>

12. Електронна юридична бібліотека. URL: <http://pravo.biz.ua> –

13. Юридичний портал. URL: <http://jurisprudence.com.ua>

14. Каталог українських правових ресурсів URL: <http://www.lawukraine.com>

15. Інститут історії України НАН України. URL: <http://history.org.ua>

16. Львівська національна наукова бібліотека ім. В.Стефаника. URL : <http://www.lsl.lviv.ua/> (

17. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbu.gov.ua/>

18. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL : <http://nplu.org/>).

19. Національна історична бібліотека України : веб-сайт. URL : <http://nibu.kiev.ua/>

**Завідувач кафедри  
теорії держави та права**

**Ольга КУЛІНІЧ**

